

Erich Mistrík: Anglicko

Obsah

Nebezpečné Anglicko?	2
Môj anglický učiteľ	6

Nebezpečné Anglicko?

Anglicko na prvý pohľad pôsobí ako veľmi mierumilovná krajina. Ale predsa ponúka situácie, ktoré niekedy nepôsobia prívetivo.

Anglicko á la komunistická propaganda

Niekedy je taká situácia na smiech.

Uprostred Londýna, na Regent street ponúka mladý človek s veľmi dlhými vlasmi nejaké platne a plagáty k najbližšiemu koncertu malej kapely. Možno niet peňazí na riadny marketing, možno sa takto viac priblíži potenciálnym poslucháčom.

Okamžite si všimne dvoch mladých Slovákov prechádzajúcich okolo – to budú vhodní poslucháči. Netušiac, že sú z ďalekého Československa, ktorého režim ich vystrojil len symbolickým množstvom libier a určite nemajú dostatok peňazí na návštevu koncertu, razantne im strká svoj materiál.

Lenže čo môžu dvaja mladí ľudia v roku 1977 tušiť o bradatých a vlasatých mladíkoch uprostred Londýna. – Čo ak je to trik, ako nás okradnúť, ozýva sa z ich podvedomia komunistická propaganda. A tak najistejším riešením je prudký zvýšenie rýchlosti chôdze a bezmyšlienkovitý (takmer –) útek od tohto človeka. Ten už len nič nechápajúc bezmocne za nimi volá:

„Kam utekáte, veď je to zadarmo!“

Až vtedy návštevníci z východu pochopia, ako sa na nich podpísala propaganda.

A tak sa po pár dňoch strávených v Londýne vydávajú posmelení na jeho severné predmestia, do Highgate. Metru trvá cesta hodne dlho, vo vagónoch metra sa vystrieda všeli kto, vidno, že prechádzame cez bohatšie aj chudobnejšie štvrte, ktovie, čo bude na povrchu. Ale túžba vidieť hrob Karola Marxa zostane, a navyše, keď mladík na Regent street ukázal, že Angličania vôbec nemusia byť nebezpeční, mladí Slováci vydržia.

Keď nájdu hrob Karla Marxa, prekvapene hľadajú tvár tohto človeka, toľkokrát idealizovanú na všetkých portrétoch, čo vo svojej komunistickej krajine dosiaľ videli. Pred nimi nie je žiadny krásavec ani ušľachtilá tvár teoretika revolúcie.

Prišli sme sa zvedavo pozrieť a pozdraviť Karla Marxa. Ktovie, koľko je v takom pozdrave irónie, koľko zvedavosti, koľko úcty? Na akú paródiu sa takýto pozdrav zmení pri pohľade na obrovskú nevzhľadnú tvár?

Niektoré situácie v Anglicku však nie sú na smiech.

Mladí ľudia, ktorí v živote nevideli sexshop, lebo také niečo komunistické Československo nekompromisne odsudzovalo, samozrejme pri návšteve Londýna musia tento zázrak vidieť. A tak sa vyberú – kam inam, ako do Soho. Veď o tejto štvrti sa rozprávajú legendy, tak ju treba spoznať a určite v nej nájdeme sexshopy.

Samozrejme, prostredie je zaujímavé, treba ho preskúmať. Zostaneme tu celý deň, večer ideme na predstavenie muzikálu Jesus Christ, Super Star do divadla na okraji Soho, tak načo odchádzať zo štvrte. Zostávajú teda až do zotmenia – ale vtedy pochopia svoj ďalší omyl. Po zotmení sa z rôznych kútov domov začínajú vynárať ľudia s výzorom, ktorý by asi nemal šancu prejsť cez „seriózny“ pracovný pohovor. Ľudia, ktorí sa živia všeličím, ale určite nie pravidelným vysedávaním v úrade. Z rôznych, práve otváraných menších dverí sa vynarajú silní chlapi tváriaci sa vážne a hrozivo. Popri nich ďalší, ktorí oslovujú okolooidúcich a lákajú ich do svojich obchodov-zariadení-inštitúcií. Niektorí z nich neváhajú natáhať ruky za návštevníkmi, aby ich zadržali a mohli prehovárať. Pôsobí to, akoby chceli návštevníkov vtiahnuť do svojho lokálu.

Najlepšie predsa len bude vzdialiť sa z týchto ulíc. Kde sme to vlastne boli? Bolo to ešte Soho? Alebo niečo iné? Nie je Soho už len turistickou atrakciou a toto bola už iná štvrť? Kto vie. Intuícia mladých ľudí neznalých sveta im však hovorí, že je jedno, kde sa ocitli, dôležité je stratiť sa, odísť niekde, kde sa budú cítiť bezpečnejšie.

Anglicko reálne

Podobné spomienky sa vynarajú návštevníkovi Anglicka o mnoho rokov neskôr. Komunizmus padol, cestovať sa dá, informácie sú poruke, nie je problém vopred vedieť, čo človeka v cudzej krajine čaká. Občas to však celkom možné nie je.

Keď som sa v roku 1994 prechádzal cez Liverpool a chcel navštíviť univerzitu, nemal som zabezpečený nocľah. Tak bolo potrebné ráno do mesta prísť, niekde nechať svoju batohinu, navštíviť plánované miesta a ľudí a podvečer pokračovať cez Birmingham do Bristolu. Všetko by bolo v poriadku, keby vo Veľkej Británii už mnoho rokov nemali problém s vybuchovaním bômb, ktoré na rôzne miesta kládla hlavne severoírska IRA. Neboli síce na dennom poriadku, ale občania (politici, polícia) si predsa len dávali pozor.

Po príchode na liverpoolsku autobusovú stanicu som začal hľadať miesto, kam by som si svoju batožinu odložil.

Strážená úschovňa batožín fungujúca celý deň, ako na slovenských stanicach? Nič také.

Alebo aspoň nejaký priestor na odloženie batožiny na pár hodín počas dňa?

Prípadne skrinky, do ktorých by som za nejakú libru mohol svoju batožinu na celý deň vložiť? Nič také.

Nechápal som síce a považoval som Liverpoolčanov za dosť nepohostinných, ale napriek pocitom som nemohol nič robiť, len nosiť batožinu celý deň nosiť so sebou. Nebolo to príjemné, pretože každý kúsok batožiny môže v priebehu dňa nabrat' hmotnosť aj dve tony, ako ho má človek stále nosiť.

Situáciu mi vysvetlili až ľudia na univerzite:

„Mali sme úschovne batožín v celej krajine, ale museli sme ich všetky zrušiť. Teroristi v batožinách ukladali bomby.“

Bola to moja druhá návšteva Anglicka a v tejto krajine som dovtedy strávil už viac ako mesiac, ale mal som stále pocit, že je veľmi mierumilovná a pokojná. Zrejme ten pocit nemal nič spoločné s realitou, pretože aj po zrušení úschovní batožín asi strach medzi ľuďmi zostal. Bolo potrebné dosť dlho prehovárať sekretárku katedry, aby som si na ich sekretariáte mohol odložiť svoju batožinu len na pol hodiny, kým som zabehol do druhej budovy za ich učiteľom.

Batožinu som si nakoniec zobral a v nádeji na pokojnú cestu do Bristolu som pokračoval na autobusovú stanicu. V polovici cesty bolo síce potrebné v Birminghame presadnúť na iný autobus, teda prečkať v noci dve-tri hodiny, ale to nie je problém, veď sa v Bristole vyspím.

Opäť omyl. Prečo by autobusová stanica vo veľkom meste mala zostať celú noc otvorená, keď najbližší autobus do nej príde až o piatej ráno. Čo keby v nej prespávali bezdomovci, teroristi v nej umiestňovali bomby, prostitútky ponúkali svoje remeslo? A tak som sa – celkom pochopiteľne a na príkaz policajta z bezpečnostných dôvodov – ocitol o jednej v noci pred birminghamskou autobusovou stanicou s celom mojou batožinou a spolu s asi desiatkou ľudí. Títo ľudia tiež patrili k tej fajte, ktorá svoje dni netrúva pravidelnou prácou.

Samozrejme, batožinu nebolo kam dať. Spať sa nedalo – nebolo kde, ani to nebolo bezpečné, ak som chcel mať istotu, že batožina je stále so mnou.

A tak nezostalo nič iné, len bdieť, stáť, chodiť, čupieť, chodiť, opierať sa, stáť, ale hlavne stále bdieť. Bezdomovci okolo mňa samozrejme veľmi dobre vedeli, že som z iného

cesta ako oni, takže sa neunúvali veľmi nadväzovať známost'. Pár kontaktov prebehlo, niekoľko viet sa vyslovilo, ale bolo im v podstate jedno, že aj niekto iný sa ocitol na ulici. Veď je to také normálne, pretrpieť chladnú britskú noc (hoci aj bol začiatok leta) na ulici.

Dodnes nerozumiem tomu paradoxu, prečo som sa po prvej pol hodine cítil medzi týmito bezdomovcami bezpečne.

Slnčný, teplý Bristol v južnom Anglicku bol na druhý deň ako raj. Teplej a čistej posteli sa tam sa nedalo odolať, hoci bolo takmer poludnie.

Bristol

(1977, 1994 / 2012)

Môj anglický učiteľ

Prof. Richard Woodfield

Richard so svojou Lynn pri svojom obľúbenom krbe, chýba obľúbená mačka

Keď som v r. 1993 plánoval cestu do Anglicka na štúdium súčasného stavu anglickej estetiky, prof. Woodfield, v tom čase už svetovo známy estetik, bol v Bratislave. Konzultoval som s ním, čo by bolo vhodné v Anglicku vidieť, kedy a s kým sa stretnúť.

Jeho základná otázka bola veľmi praktická:

„Poznám ja tieto európske fondy. Koľko dostaneš peňazí?“

Keď počul sumu, ktorú som mohol z Bruselu získať, sucho konštatoval:

„Z toho nevyžiješ. Budeš bývať u mňa.“

Šok. „Suchý“ a neprístupný Angličan poskytnie svoj dom cudzincovi, ktorého pozná dohromady rok a stretol sa s ním iba raz. Nepoznal som dôvod – možno som mu bol sympatický, možno chcel pomôcť kolegovi.

Neskôr som zistil, že to bola kombinácia oboch dôvodov. Richard veľmi rád a ochotne pomáhal kolegom, zvlášť ak mu boli niečím sympatickí. Keď ma o rok nato ubytoval vo svojom nevelkom dome v Gedlingu na predmestí Nottinghamu, povedal mi, že obývam nevelkú bývalú izbu jeho vydatej dcéry, ktorú rok predtým mnou obýval slovenský estetik svetového mena.

Uvedomil som si trojnásobnú poctu, ktorej sa mi dostalo. Prichýlil ma estetik svetového mena a svetových kontaktov, v izbičke svojej dcéry a takmer v spoločnosti iného svetového estetika.

Gedling

Richard bol taký praktický vo všetkom. Nenarobil veľa rečí, ale hneď hľadal riešenie. Keď ma zaujala nejaká knižka u neho doma alebo v univerzitnej knižnici, jednoducho sa spýtal – „Chceš ju?“ – a buď mi ju hneď venoval alebo zohnal. Keď jeho žena, ktorá mala problémy s chrbticou, pracovala vo svojej obľúbenej predzáhradke, jednoducho sa ma spýtal:

„Pomôžeš Lynn, prosím ťa?“

Kvôli mne bol schopný a ochotný zorganizovať viacero veľkých estetikov z Anglicka – aby som ich navštívil (jeden ma dokonca tiež u seba ubytoval), aby som za nimi mohol prísť na konzultácie, aby som mohol prísť na ich prednášky. Zariadil moje pravidelné návštevy v Open University v Nottinghamu, zariadil stretnutia v Manchestri, Liverpoole, Bristole, Londýne a samozrejme aj v Nottinghamu.

Nottingham

Manchester

Bristol a rieka Avon

Akoby nič nebolo problémom. Tí Angličania, o ktorých kolujú po celom svete povesti ako o chladných a neprístupných, zázračným spôsobom otvárali dvere pred Slovákom, ktorého videli prvýkrát v živote.

Pravdepodobne toto otváranie dverí spôsobil prof. Woodfield, ktorý bol u všetkých takmer doma. Jeho odporúčanie bolo v Anglicku čarovným prútikom. Pochopil som, že takto pomáhal mnohým, že jeho organizačné, komunikačné a vyjednávacie schopnosti boli ohromné. Ved' koniec koncov stál aj pri začiatkoch pravidelných svetových estetických kongresov a pri začiatkoch Medzinárodnej estetickej asociácie, ktorá vznikla práve v Nottinghamu aj s jeho obrovským pričinením.

Učil ma – hoci to zrejme vôbec nemal v pláne – jednu dôležitú zásadu, ktorú sme si vtedy v post-komunistickom Slovensku ešte naplno neuvedomovali. Táto zásada má totiž zrejme korene v „kapitalistickom“ životnom štýle, pri ktorom závisí od každého jednotlivca, ako sa presadí:

Ak sa chcem presadiť svojou prácou, hocijaký charakter by mala, nestačí robiť si ju poctivo. To je síce základ a nevyhnutné východisko, ktoré musí byť neustále prítomné. Musím však svoju prácu podoprieť komunikáciou o nej, vyjednávaním, stretávaním sa s ľuďmi, so širokým okruhom ľudí, ktorí o mojej práci vedia. Nezískam tým len „známosti“ a kolegov, ale obsah mojej práce sa hlbšie a pevnejšie ukotví v kontexte ich práce.

Richard ukazoval všetkým ľuďom naokolo, že potrebujú komunikovať o svojej práci a prezentovať ju. Dlhé roky pôsobil ako centrum celosvetovej siete estetikov, a to aj potom, keď prestal byť tajomníkom Medzinárodnej estetickej asociácie. Ukazoval, že táto komunikácia nemusí a nemôže byť len „odbornou“ komunikáciou.

Akoby človek z ďalekých Britských ostrovov potvrdzoval to slovenské – V krčme vybavíš najviac. On síce nepreferoval „krčmové“ rokovania, ale ukazoval, že bez pravidelných stretnutí s ľuďmi zapadne človek aj práca, hocako kvalitne by bola urobená.

Bol garantom môjho mesačného pobytu v Anglicku, ale ak by som mal odhadnúť čas, ktorý sme venovali striktne odborným diskusiám o problémoch estetiky, bola to taká štvrtina našich rozhovorov. Oveľa väčšiu časť venoval diskusiám o tom, čo kto robí, na čom pracuje, prečo pracujú ľudia na svojich témach, ako Angličania vnímajú estetiku, umenie, svet, samých seba. Vedel, že aj cez lepšie chápanie anglického pohľadu na svet lepšie pochopím to, čo som mal študovať – anglickú estetiku.

A tak sa prof. Richard Woodfield stal nielen mojím učiteľom, ktorý ma viedol k hlbšiemu chápaniu anglického estetického myslenia. Učil ma aj to, ako svoju prácu zakotviť do kontextu práce iných. Učil ma, ako chápať Angličanov. Učil ma, ako chápať univerzitné myslenie na iných univerzitách. Učil ma, ako je história krajiny hlboko zakorenená v nazeraní jej obyvateľov na svet. Učil ma, ako reflektovať vlastnú krajinu a ako zostať otvoreným voči ľuďom z iných svetov.

(1994 / 2012)